

Gönderim Tarihi: 23.10.2023

Kabul Tarihi: 05.03.2024

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE GÖÇMENLERE YÖNELİK OLUMSUZ TUTUMUN, EMPATİ VE GELECEK KAYGISI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation of Negative Attitudes Towards Immigrants in University Students
in Terms of Empathy and Future Anxiety

İlker AKTÜRK

Doktora Öğrencisi; İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
illkerakturk@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-9626-3275

Burak ACAR

Dr.; Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
acarburak.tr@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4765-3319

Hakan KARAMAN

Arş. Gör.; İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
karamannhakann@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-5729-6012

Orhan KOÇAK

Prof. Dr.; İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
orhan.kocak@iuc.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-0281-8805

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinde göçmenlere yönelik olumsuz tutum yan etkilerinin incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, gelecek kaygısı ve empatinin göçmenlere yönelik olumsuz tutumu nasıl etkilediği araştırılmıştır. Araştırma nicel yöntemler kullanılarak yapılmıştır. Kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak, 656 üniversite öğrencisine ulaşılmıştır. Araştırmada, Üniversite Öğrencileri İçin Gelecek Kaygısı Ölçeği, Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği ve Toronto Empati Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeklerden elde edilen veriler, çok boyutlu regresyon analizi ile analiz edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, Toronto Empati Ölçeği'nden alınan puanlar ile Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği'nden alınan puanlar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği'nden alınan puanlar ile Gelecek Kaygısı Ölçeği'nden alınan puanlar arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Regresyon analizi için empati, gelecek kaygısı, cinsiyet, eğitim durumu ve göçmenlerin ülkemizdeki istihdama negatif yönde katkı yaptığı düşüncesi gibi değişkenlerden oluşan değişkenlerinden oluşan bir model kurulmuştur. Yapılan analiz sonucunda, modelin anlamlı sonuçlar verdiği görülmüştür. Bu bağlamda, katılımcıların eğitim düzeyi ve empatik tutumları arttıkça göçmenlere yönelik olumsuz tutumları azalma

göstermektedir. Katılımcıların gelecek kaygıları arttıkça ve göçmenlerin ülkemizdeki istihdama negatif katkı sağladığı düşüncesi arttıkça göçmenlere yönelik olumsuz tutum artış göstermektedir. Sonuçlar cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Kadınların göçmenlere yönelik daha az olumsuz tutumlar içerisinde olduğu görülmüştür. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, göçmenlere yönelik olumsuz tutumun azaltılması için empatik becerilere ve göç konusunda daha fazla yer veren müfredat programlarına ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Katılımcıların gelecek kaygıları, yalnızca içsel bir süreçten değil, sosyal ve politik etkenlerden de etkilendiği ve makro değişkenlere müdahale edilebilmesinin zorluğu değerlendirildiğinde, katılımcıların kaygı, korku gibi içsel uyaranlarla birlikte yaşamlarına devam edebilmelerini sağlayacak beceriler edinmeleri, göçmenlere yönelik

Anahtar Kelimeler: Göçmen, Üniversite, Öğrenci, Tutum, Gelecek

Abstract

In this study, we tried to examine the side effects of negative attitudes towards immigrants in university students. In this context, it was investigated how future anxiety and empathy affect negative attitudes towards immigrants. The research was conducted using quantitative methods. Using snowball sampling method, 656 university students were reached. Future Anxiety Scale for University Students, Negative Attitudes Towards Immigrants Scale and Toronto Empathy Scale were used in the study. The data obtained from the scales were analyzed by multidimensional regression analysis. In line with the data obtained, there is a significant negative relationship between the scores obtained from the Toronto Empathy Scale and the scores obtained from the Negative Attitudes Towards Immigrants Scale. There is a significant positive correlation between the scores obtained from the Negative Attitude Towards Immigrants Scale and the scores obtained from the Future Anxiety Scale. For regression analysis, a model consisting of variables such as empathy, future anxiety, gender, educational status and the idea that immigrants contribute negatively to employment in our country was established. As a result of the analysis, it was observed that the model yielded significant results. In this context, as the educational level and empathic attitudes of the participants increase, their negative attitudes towards immigrants decrease. As the future concerns of the participants increase and the opinion that immigrants contribute negatively to employment in our country increases.

Keywords: Migrant, University, Student, Attitude, Future

1. GİRİŞ

En genel tanımıyla göç, insanların ekonomik, sosyal, siyasi ve doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmeleri demektir. Bu anlamda bireysel veya kitlesel olarak, gönüllü veya zorunlu olarak, ulusal sınırlar içinde kalarak veya sınırları aşarak yerleşim yerinde yaşanan değişimdir. Bu değişim süreci fiziksel açıdan coğrafi bir değişim gibi görünse de göçmenler göç ettikleri topluma dini ve kültürel değerlerini de beraberinde götürmektedir (Adıgüzel, 2016). Dolayısıyla hareketliliğin yaşandığı toplumlarda göçmenlerin getirdiği değerler ile hâkim değerler arasındaki çatışma ve uyumsuzluğun getirdiği çeşitli sosyal sorunlar yaşanmaktadır.

Çok katmanlı bir olgu olarak göç, günümüzde multidisipliner çalışmaların yoğunlaştığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla göç olgusunu anlamaya ilişkin farklı disiplinlerden beslenen teoriler geliştirilmiştir. Bu teoriler geliştirilirken göçün nedeni, göçe konu olan bölgeler arasındaki coğrafi uzaklık, göç edilen yerde geçirilecek süre, göç edilen yerin siyasi ve sosyoekonomik koşulları, göç edilen yerin etnik ve kültürel yapısı, göçmenlerin kişisel özellikleri gibi pek çok değişken öne çıkarılmıştır (Özcan, 2017). Bu anlamda literatürde göç konusunda ilk kapsamlı çalışmayı yaptığı kabul edilen Ravenstein'a göre göç olgusu ekonomik, sosyal ve siyasi koşullar kapsamında değerlendirilmektedir (Grigg, 1977). Buna göre göç yönü sosyoekonomik açıdan zayıf olan bölgeden daha cazip ve iyi fırsatlar sunan bölgeye doğru olmaktadır. Bu sürecin temel unsuru ekonomik nedenler olmakla birlikte çevresel faktörler, eğitim imkanları ve göçmenlerin varış bölgesindeki ekonomik güçleri gibi etkenler de önemli değişkenlerdir (Topbaş, 2007).

Yine bir diğer teorisyen Lee (1969) ise göçmenden ziyade göç olgusuna odaklanmış; hem yaşanan yerde hem de göç edilecek itici ve çekici (pull-push) faktörlerin bulunduğunu ifade etmiştir. Lee'ye göre itici ve çekici faktörler çoğu zaman için herkes için geçerli olan faktörlerdir. Yani bireylerin çıkış ve varış noktalarındaki olumlu ve olumsuz unsurlar göç hareketini belirlerken bu unsurların niteliği bireylerin kişisel niteliklerinden bağımsız olan unsurlardır (Çağlayan, 2006). Önemli bir diğer teorisyen Peterson (1958) ise itme-çekme unsurlarını göz ardı etmemekle birlikte bireysel ve sosyal faktörleri de göç hareketi içinde belirleyici unsurlar kabul etmiştir. Bu anlamda itme-çekme unsurlarının göç hareketinin kendi dinamiği bağlamında değişkenlik gösterebileceğini, bireylerin göç etme istekleri, kişisel özellikleri ve sınıfsal farklılıklarının da ayırıcı unsurlar olarak değerlendirilebileceğini ifade etmiştir (Özcan, 2017).

İlgili teorilerden de görüldüğü üzere göç olgusu bireysel özellikler, sosyoekonomik koşullar, siyasi ve ekonomik konjonktür ve etnisite gibi alanlarla yakından ilişkilidir. Dolayısıyla bu sürecin baş aktörleri olan göçmenlerin ve göç alan toplumun, göçe uyum sürecine ilişkin çok çeşitli alanlarda ilerleme kaydetmesi beklenmektedir. Zira insan yaşamına ilişkin bu kadar köklü bir değişim hareketinin çeşitli sorunları içermesi kaçınılmazdır (Tuzcu ve Bademli, 2014). Göçmenler başta din, dil, kültür ve gelenek gibi köklü alanlarda kendi değerlerine büyük oranda ya da tamamen yabancı bir değerler sistemi içinde yaşamak durumunda kalmaktadırlar (Aksoy, 2012). Bu süreçte göçmenlerin sahip oldukları psikososyal ve ekonomik kaynaklarda kayıp yaşanması göçmenleri sosyoekonomik risklere daha açık

hale getirmekte ve topluma entegrasyonlarını zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla göçmenler aile parçalanması, rol kaybı, işsizlik, güvencesiz istihdam, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişememe, toplumsal damgalanma ve dışlanma, suç ve madde bağımlılığı ve eşlik eden psikolojik sorunlar gibi çok çeşitli alanlarda risklerle birlikte yaşama zorunluluğunu hissetmektedirler (Kirkcaldy ve ark., 2006; Hiott ve ark., 2008; Aksoy, 2012; Yaman, 2013; Adıgüzel, 2016). Bu sorunların yanında toplum tarafından da yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve ırkçılık gibi olumsuz tutumlara maruz kalabilmekte; toplumdaki yerleşik kesimin yaşadığı ekonomik ve sosyal sorunların “kaynağı” olarak görülerek “günah keçisi” ilan edilebilmektedirler (Göker ve Keskin, 2015). Genellikle işsizlik, kötü ve güvencesiz çalışma koşulları, dilencilik, asayiş bozma, yerel halka zarar verme gibi alanlarla anılarak olumsuz tutumlara maruz kalabilmektedirler (Güney ve Konak, 2016).

Literatürde göçmenlere yönelik olumsuz tutumla ilişkili olan önemli kavramlardan birisi empatidir. Yapılan çalışmalarda empati üzerine çok çeşitli tanımlar türetilmiş olmakla birlikte içerdiği psikososyal dinamikler nedeniyle bu konuda bir ittifak sağlamanın zorluğu itiraf edilen bir husustur (Walter, 2012). Yaygın kabul edilen tanımların birinde empati en temelde diğer insanların duygusal durumlarını dolaylı yollardan deneyimleme eğilimi ve becerisi olarak tanımlanmaktadır (Albiero ve ark., 2009). Bu becerinin duygusal ve bilişsel olarak iki ana boyutu bulunmaktadır. Duygusal empati bir kişinin algılanan duygu durumuna ilişkin o kişiye yönelik açığa çıkan duygusal durumla karakterize edilmesidir.

Bilişsel empati ise karşı taraftaki kişinin duygusal durumunu anlama/hissetme gerekliliğinin ötesinde onun duygu ve düşüncelerini anlama yeteneği olarak ifade edilmektedir (Plieger ve ark., 2022). Bu anlamda empati, benzer ve tanıdık olarak algılanan kişilere yönelik daha yüksek düzeyde sergilenenirken tanıdık olmayan, benzerlik kurulamayan bireylere yönelik daha düşük düzeyde sergilenmektedir (Chiao ve Mathur, 2010; Miralles ve ark., 2019).

Dolayısıyla göçmenlere ilişkin olarak empati kavramı, göçmenlere yönelik olumsuz, dışlayıcı ve düşmanca tutumların sergilenmesiyle yakından ilişkilidir (Pliger ve ark., 2022). Karşı tarafın duygu ve deneyimlerini anlamaya yönelik bir eğilimi ifade eden empati, göçmenlerin yaşadıkları zorlukları ve sahip oldukları psikolojiyi daha iyi anlamaya yardımcı olduğundan, bireylerin kendi çıkarlarıyla çatışsa bile göçmenlere yönelik olumsuz tutumların sergilenmesini azaltıcı bir unsur olduğu aktarılmaktadır (Pagotto ve ark., 2010; Sirin ve ark., 2017). Diğer yandan empatinin düşük

olduğu ilişkilerde göçmenleri tehdit unsuru olarak görme, göçmenlere yönelik düşmanca ve saldırgan davranışlar sergilemenin daha yüksek düzeylerde olduğu ifade edilebilir (Unkelbach ve ark., 2008; Bruneau ve ark., 2018).

Göçmen ve sığınmacıların karşı karşıya kaldıkları zorlukların ve ötekileştirmenin daha iyi anlaşılabilmesi ve doğru mücadele biçimleri ortaya konulabilmesi için yerel halkın bu konudaki düşüncelerini de yakından anlamak oldukça önemlidir. 2021 yılında gerçekleştirilen Suriye Barometresi çalışmasına göre yerli halk ile özellikle Suriyeli sığınmacıların duygusal olarak birbirlerinden uzaklaştıklarını ifade etmekte ve yerli halk bunun en temel nedeni olarak Suriyelilerin gelecekte işlerini ellerinden almaları, ülkedeki suç oranını artırmaları, kamu hizmetlerini aksatmaları, sosyal kimlik sorunları yaratmalarını görmektedir (Erdoğan, 2022).

Sonuç olarak özellikle Suriye iç savaşından sonra ülkemize gelen sığınmacılarla ilişkiler her iki toplum içinde pozitif seyretmiş fakat devam eden süreçte yukarıda bahsedilen nedenlerden kaynaklı olarak misafirlik söyleminin yeniden düşün(dürül)mesiyle birlikte algılarda negatif yönde bir değişim yaşanmıştır (Çoban ve Gülerce, 2023). Özellikle ülkemizde iktisadi kaygıların en yoğun olduğu kesim üniversite öğrencileridir.

Üniversite öğrencilerinin iktisadi kaygılarının içerisinde göçmen ve sığınmacılara bağlı nedenler ne kadar yer aldığı merak edilmektedir. Bununla birlikte eğitim düzeyi yüksek olduğu düşünülen üniversite öğrencilerinin göçmen ve sığınmacılık konusundaki farkındalığının ve empatik düzeylerinin gelecek kaygılarını ne yönde etkilediği de merak edilen bir diğer husustur. Dolayısıyla bu araştırma ile üniversite öğrencilerinde göçmenlere yönelik olumsuz tutumun empatik tutum ve gelecek kaygısı tarafından nasıl yordandığı ve değişkenler arasında nasıl bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

2. YÖNTEM

Örneklem

Çalışmanın örneklemini Türkiye’de yer alan devlet ve vakıf üniversitelerinde okuyan 656 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Tablo 1’de örnekleme ait sosyodemografik veriler yer almaktadır. Örnekleme ulaşabilmek adına kartopu örnekleme yöntemi kullanılmış ve üniversitelerde görev yapan öğretim üyeleri aracılığı ile katılımcılara ulaşılmıştır. Araştırmanın verileri 2023 yılının ocak ve haziran ayları arasında toplanmıştır.

Tablo 1. Demografik Özelliklere Ait Betimsel Değerler

Değişken	Kategoriler	f	%
Cinsiyet	Kadın	533	81.2
	Erkek	123	18.8
Medeni Durumu	Evli	14	2.1
	Bekar (Boşanmış dahil)	641	97.7
Eğitim Durumu	Ön Lisans	122	18.6
	Lisans	454	69.2
	Lisansüstü	80	12.2
Ailenin Ekonomik Durumu	Düşük	98	15.0
	Orta	457	69.7
	İyi	101	15.4
Yaş	21.30±2.79 (min-mak: 17-49)		

Katılımcıların %81.2'si kadınlardan, %18.8'i erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların %97.7'si bekar olup yaş ortalaması 21.30±2.79'dur. Katılımcıların %18.6'sı ön lisans, %69.2'si lisans ve %12.2'si lisansüstü mezunudur. Katılımcıların %15'i ailesinin gelir durumunu düşük, %69.7'si orta, %15.4'ü iyi olarak tanımlamıştır.

Veri Toplama Araçları

Toronto Empati Ölçeği

Toronto Empati Ölçeği, Spreng, Kinnon, Mar ve Levine tarafından 2009 yılında bireylerin empati düzeylerini belirlemek için geliştirilmiş bir likert tipi ölçektir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Totan, Doğan ve Sapmaz tarafından 2012 yılında yapılmıştır. Ölçek tek boyutlu olup 13 maddeden oluşur ve 5'li likert (1-hiç uygun değil, 5-tamamen uygun) olarak değerlendirilir. Ölçeğin 8 tanesi (1, 3, 5, 7, 8, 9, 11, 12) ters maddedir. Ölçekten alınan en düşük puan 13, en yüksek puan ise 65'dir. Yüksek puanlar empati düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması sırasında yapı geçerliği için doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiş ve uyum indeksi değerlerine bakılmıştır. Bu analiz sonucu, uyum indeksi değerlerinin yeterli düzeyde olduğu ve orijinal formun faktör yapısının Türk örnekleminde (698 üniversite öğrencisi) doğrulandığı görülmüştür ($\chi^2= 234.67$, $df= 64$, $\chi^2/df= 3.67$, $NFI= .91$, $GFI= .94$, $RFI= .90$, $IFI= .94$, $CFI= .94$, $RMSEA= .07$, $RMR= .05$). Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .79 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .66 olarak bulunmuştur.

Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı Ölçeği

Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı Ölçeği, Geylani, Giriş ve Yıldız tarafından 2022 yılında geliştirilen bir ölçektir. Ölçek iki faktörden oluşur: "Gelecek Korkusu" ve "Gelecekte Umutsuzluk" (2, 4, 6, 8, 10 ve 12 numaralı maddeleri içeren). Ölçeğin 19 maddesi vardır ve tüm ölçek için Cronbach's α değeri 0.91, ilk faktör için Cronbach's α değeri 0.95 ve ikinci faktör için Cronbach's α değeri 0.88'dir. Ölçeğin 2, 4, 6, 8, 10 ve 12. maddeleri ters puanlanır. Ölçeğin değerlendirilmesi için 5'li likert tipi olarak tasarlandığında "Hiçbir Zaman", "Nadiren", "Bazen", "Sıklıkla", "Her Zaman" şeklinde bir kesme değeri yoktur. Ölçeğe verilen puanlar arttıkça gelecek kaygısı da artar, azaldıkça gelecek kaygısı da azalır. Bu çalışmada ölçeğin toplam puanı kullanılmıştır. Orijinal çalışmada tüm ölçek için Cronbach's α değeri 0.91 iken, bu çalışmada da Cronbach's α değeri 0.91 olarak bulunmuştur.

Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği

"Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği" (Varela ve ark., 2013), Günay ve arkadaşları (2019) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek, tek faktörlü bir yapıya sahiptir ve toplam 12 maddeden oluşur. Ölçek, 5'li Likert tipindedir ve katılımcıların "Kesinlikle katılmıyorum (1)", "Katılmıyorum (2)", "Kararsızım (3)", "Katılıyorum (4)" ve "Kesinlikle katılıyorum (5)" gibi ifadeler arasından en uygun olanı seçmelerini ister. Ölçeğin skorunun hesaplanması, her bir madde için verilen puanların toplanmasıyla elde edilir. Ölçeğin minimum puanı 12, maksimum puanı ise 60'tır. Ölçeğin yüksek puanı, göçmenlere yönelik olumsuz tutumun yüksek olduğunu gösterir. Ölçeğin Cronbach's alpha güvenirlik katsayısı .81 olarak hesaplanmıştır (Günay ve ark., 2019). Bu çalışmada, güvenirlik katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır.

Sosyodemografik Bilgi Formu

Katılımcıların sosyodemografik bilgilerini tespit edebilmek ve ilgili olanların analiz edilebilmesi için araştırmacılar tarafından hazırlanan form 11 sorudan oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi, "SPSS 22.0 for Windows" programı ile yapıldı. Kategorik değişkenler için yüzde ve sayı değerleri, interval değişkenler için ise ortalama, standart sapma ve değişim aralığı değerleri hesaplanmıştır. Araştırmada kullanılan Empati Ölçeği, Gelecek Kaygısı Ölçeği ve Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği puanlarına yönelik normallik

dağılımı Kolmogorov Smirnov Testi ve Shapiro-Wilk Testi ile değerlendirildiğinde, tüm ölçeklerde toplam puanlarının normal dağılım gösterdiği bulunmuştur ($.05 < p$). Bu bağlamda veri seti yapısının çoklu normal dağılım değerlerinin parametrik çözümlemeler için uygun olduğu söylenebilir. Katılımcıların göçmenlere yönelik olumsuz tutum puanlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi için doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir. Analize dâhil edilen bağımlı ve bağımsız değişkenler Tablo 1’de yer almaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada birtakım sınırlılıklar bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi, örneklemdeki cinsiyet dağılımıdır. Araştırmanın sosyodemografik verilerine göre, katılımcıların önemli bir kısmı kadınlardan oluşmaktadır. Bu durum, elde edilen sonuçların her iki cinsiyet grubuna da genellenebilir olma özelliğini önemli ölçüde etkilemektedir. Bununla beraber, bir diğer sınırlılık, araştırma verilerinden elde edilen sonuçların, üniversite öğrencileri dışında farklı bir örneklem grubu üzerinde aynı sonuçları gösterip göstermeyeceğini bilmemektedir.

Nitekim, modelde yer alan eğitim ve gelecek kaygısı başlıkları, üniversite öğrencilerinde diğer örnekleme gruplarından farklı bir şekilde seyredebilir. Buna ek olarak, öğrencilerin göçmenlere yönelik tutumlarının, ailelerinin ve öğrencilerin kendisinin siyasi olarak konumlandıkları noktanın dikkate alınmasının gerekli olduğu anlaşılmıştır. Bu çalışma, bu sınırlılıklar dâhilinde anlamlı sonuçlar vermektedir.

Tablo 2. Modelde kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenler

Bağımlı Değişken	Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği	İnterval
Bağımsız Değişken	Cinsiyet	Kategorik (0: Erkek, 1: Kadın)
	Eğitim Durumu	Kategorik (0: Ön lisans, 1: Diğer Kategoriler)
	Göçmenlerin İstihdam Konusunda Yerli Halka Sorun Çıkarma Durumları	Kategorik (0: Evet, 1: Hayır)
	Empati Ölçeği	İnterval
	Gelecek Kaygısı Ölçeği	İnterval

3. BULGULAR

Bu kısımda öncelikle katılımcıların tanımlayıcı özelliklerinin betimsel olarak ortaya konulabilmesi için betimleyici istatistiklere yer verilmiştir. Sonrasında katılımcıların göçmenlere yönelik olumsuz tutumlarını etkileyen faktörleri değerlendirmek üzere doğrusal regresyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Katılımcıların en geniş bölümünü lisans eğitimi alanlar oluşturmaktadır. Genel olarak, katılımcıların ailelerinin ekonomik durumu orta düzey olarak ifade edilmiştir. Katılımcıların ortalama yaşı 21,30 olarak bulunmuştur. Bu yaş ortalaması ile birlikte değerlendirildiğinde, katılımcıların daha çok lisans eğitimlerinin son dönemlerinde veya sınıflarında oldukları düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği, Empati Ölçeği ve Gelecek Kaygısı Ölçeği puan analizlerine Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3. Uygulanan Ölçekleri Alt Boyut ve Toplam Puanları için Betimsel Değerler

Puanlar	n	$\bar{x}$	ss	Çarpıklık	Basıklık
Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği	656	3.42	.66	-.078	-.171
Empati Ölçeği	656	4.19	.46	-.657	1.457
Gelecek Kaygısı Ölçeği	656	3.02	.74	-.042	-.085
-Gelecek Korkusu	656	3.22	.84	-.022	-.295
-Gelecekten Umutsuzluk	656	2.51	.82	.252	-.011

Araştırmaya katılan bireylerin Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği toplam puan ortalaması $3.42 \pm .66$; Empati Ölçeği toplam puan ortalaması $4.19 \pm .46$; Gelecek Kaygısı Ölçeği toplam puan ortalaması $3.02 \pm .74$ olarak bulunmuştur. Buradan hareketle katılımcıların göçmenlere yönelik tutumlarının, empati düzeylerinin ve gelecek kaygılarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Gelecek Kaygısı Ölçeği'nin "Gelecek Korkusu" alt boyutundan alınan puanların ortalaması $3.22 \pm .84$; "Gelecekten Umutsuzluk" alt boyutundan alınan puanların ortalaması $2.51 \pm .82$ olarak bulunmuştur (Tablo 3). Ayrıca tüm ölçekler için alınan puanların basıklık ve çarpıklık değerlerinin çoklu normallik dağılımı için gereken asgari değer aralığında (± 1.96) olduğu bulunmuştur (Ho, 2014).

Katılımcıların empati ölçeği ve gelecek kaygısı ölçeği puanlarına

göre göçmenlere yönelik olumsuz tutum ölçeği puanlarının karşılaştırılması için gerçekleştirilen korelasyonlar analizi sonuçlarına ilişkin veriler Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların Empati Ölçeği ve Gelecek Kaygısı Ölçeği Puanlarına Göre Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

		Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği
Empati Ölçeği	r	-.143
	p	.000
Gelecek Kaygısı Ölçeği	r	.240
	p	.000

Katılımcıların Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği puanları ile Empati Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında negatif yönde ($r=-.143$; $p=.000$); Gelecek Kaygısı Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=.240$; $p=.000$). Empati Ölçeği'nden alınan puan arttıkça ve Gelecek Kaygısı Ölçeği'nden alınan puan azaldıkça Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutum Ölçeği'nden alınan puan azalmaktadır.

Katılımcıların göçmenlere yönelik olumsuz tutumlarını belirleyen faktörlerin, doğrusal regresyon katsayıları ile analizi Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Göçmenlere Yönelik Olumsuz Tutumlarını Etkileyen Faktörler

Bağımsız Değişkenler	Beta	Std Beta	SE	t	p
Sabit	4.788		.252	18.984	
Cinsiyet	-.185	-.110	.060	-3.084	.002
Eğitim Durumu	-.233	-.138	.059	-3.943	.000
Göçmenlerin İstihdam Konusunda Yerli Halka Sorun Çıkarma Durumları	-.611	-.338	.063	-9.688	.000
Empati Ölçeği	-.152	-.106	.050	-3.026	.003
Gelecek Kaygısı Ölçeği	.167	.188	.031	5.351	.000
F				38.505	
p				.000	
R ²				.223	

Modelde yer alan değişkenlerden cinsiyet, eğitim durumu,

göçmenlerin istihdam konusunda yerli halka sorun çıkarma durumları, empati düzeyleri ve gelecek kaygısı düzeyleri ile göçmenlere yönelik olumsuz tutum puanları arasında kurulan model istatistiksel olarak anlamlıdır ($F=38.505$; $p=.000$; $R^2=.223$). Katılımcıların cinsiyet, eğitim durumu, göçmenlerin istihdam konusunda yerli halka sorun çıkarma durumları, empati düzeyleri ve gelecek kaygısı düzeyleri göçmenlere yönelik olumsuz tutum puanlarını istatistiksel olarak etkileyen birer faktör olarak bulunmuştur. Tablo 4'te, katılımcıların göçmenlere yönelik olumsuz tutum puanlarını etkileyen değişkenlerin, doğrusal regresyon analizi sonucu elde edilen beta (β) ve standart beta katsayılarına (std. β) yer verilmektedir.

Modelde yer alan değişkenleri kullanarak, katılımcıların göçmenlere yönelik olumsuz tutum puanlarının açıklanabilme düzeyi %22.3 olarak bulunmuştur. Bu açıklama yapılırken ortaya çıkması olası hata payı .58 puandır. Tablo 4'te yer alan model incelendiğinde:

-Katılımcıların cinsiyetlerine göre göçmenlere yönelik olumsuz tutum puanları değerlendirildiğinde; erkeklere göre kadınların göçmenlere yönelik olumsuz tutum puanlarının .185 puan daha az olduğu bulunmuştur ($\beta: -.185$; $p=.002$). Kadınların göçmenlere yönelik olumsuz tutumları erkeklere göre daha düşük seviyededir.

-Katılımcıların eğitim durumlarına göre göçmenlere yönelik olumsuz tutum puanları değerlendirildiğinde; ön lisans mezunlarına göre eğitim seviyesi daha yüksek olan bireylerin göçmenlere yönelik olumsuz tutum puanlarının .233 puan daha az olduğu bulunmuştur ($\beta: -.233$; $p=.000$). Katılımcıların eğitim seviyeleri arttıkça göçmenlere yönelik olumsuz tutumları olumlu yönde değişmektedir. Dolayısıyla katılımcıların eğitim seviyelerindeki artışın, göçmenlere yönelik olumsuz tutumları azalttığını görülmektedir.

-Katılımcıların göçmenlerin istihdam konusunda yerli halka sorun çıkarma durumlarına göre göçmenlere yönelik olumsuz tutum puanları değerlendirildiğinde; göçmenlerin istihdam konusunda yerli halka sorun çıkardığını düşünen bireylere göre sorun çıkarmadığını düşünen bireylerin göçmenlere yönelik olumsuz tutum puanlarının .611 puan daha düşük olduğu bulunmuştur ($\beta: -.611$; $p=.000$). Göçmenlerin istihdam konusunda yerli halka sorun çıkardığını düşünen bireylerin göçmenlere yönelik olumsuz tutumları diğer bireylere göre daha yüksek seviyededir.

-Katılımcıların Empati Ölçeği puanlarındaki 1 birimlik artış, göçmenlere yönelik olumsuz tutum puanlarını .152 puan azaltmaktadır ($\beta: -.152$; $p=.003$). Katılımcıların empati düzeyleri arttıkça göçmenlere yönelik

olumsuz tutumları olumlu yönde değişmektedir. Dolayısıyla katılımcıların empati düzeylerindeki artışın, göçmenlere yönelik olumsuz tutumu azalttığını anlaşılmaktadır.

-Katılımcıların Gelecek Kaygısı Ölçeği puanlarındaki 1 birimlik artış, göçmenlere yönelik olumsuz tutum puanlarını .167 puan artırmaktadır (β : .167; $p=.000$). Katılımcıların gelecek kaygısı düzeyleri arttıkça göçmenlere yönelik olumsuz tutumları olumsuz yönde değişmektedir. Dolayısıyla katılımcıların kaygı düzeyleri arttıkça, göçmenlere yönelik olumsuz tutumların da arttığı görülmektedir.

Buradan hareketle göçmenlere yönelik olumsuz tutumlarını etkileyen en önemli faktörler; katılımcıların göçmenlerin istihdam konusunda yerli halka sorun çıkarma durumlarına ilişkin görüşleri ve eğitim durumlarıdır (sırasıyla B:-.611; B:.233).

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı ve empatik tutumunun göçmenlere yönelik olumsuz tutum üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılmasında, empati ölçeğinden alınan puanın göçmenlere yönelik olumsuz tutum ölçeğinden alınan puan ile negatif yönde anlamlı bir ilişki sergilediği görülmektedir. Nitekim, Hürriyetoğlu (2019) tarafından yapılan çalışmada, empatinin göçmenlere yönelik olumsuz tutum üzerinde değiştirici bir etkisi olabileceği ortaya koyulmuştur. Bir başka çalışmada ise empatik tutum geliştirmenin, göçmenlere yönelik olumsuz tutumları besleyecek ön yargılardan kurtulmayı sağladığını ve daha olumlu tutumları pekiştirdiğini ortaya koymaktadır (Aykaç ve Aykaç, 2019). Gelecek kaygısı ölçeğinden alınan puan ise, göçmenlere yönelik olumsuz tutum ölçeğinden alınan puanla pozitif yönde anlamlı bir ilişki sergilemektedir. Bunun sonucu olarak, empatinin göçmenlere yönelik olumsuz tutum üzerinde azaltıcı bir etki yapabilme potansiyeline sahip olduğu ancak gelecek kaygısının göçmenlere yönelik olumsuz tutumu arttırıcı bir potansiyele sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Empati, bir başkasının yerine koyma ve bir başkasının çektiği zorlukları anlama yetisi olarak tanımlanabilir. Bu özellikler, göçmenlerin çeşitli zorluklarla ülkemize geldiği durumlarda, onları anlayarak olumsuz tutumları azaltıcı bir etki yapabilir (Çiftçi, 2018). Diğer taraftan, gelecek kaygısının artması, gelecekle ilgili umutsuzluk ve korku yaratabileceğinden, göçmenlere yönelik olumsuz tutumu arttırıcı bir etki yapabilir.

Araştırma kapsamında, cinsiyet, eğitim durumu, göçmenlerin istihdam konusundaki yerli halka sorun çıkarma durumları, empatik tutum

ve gelecek kaygısı gibi faktörlerin, göçmenlere yönelik olumsuz tutumu etkileyip etkilemediği ve hangi derecede etkilediği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, modele dâhil edilen tüm faktörler, göçmenlere yönelik olumsuz tutumu etkileyen birer faktör olarak değerlendirilebilir.

Cinsiyet, önemli bir ayırıcı faktördür ve kadınların erkeklere göre göçmenlerle olumsuz tutumları daha azdır. Bu durum, kadınların empatik düzeyinin daha yüksek olması (Akgün ve Çetin, 2018) ile açıklanabilir. Ancak literatürdeki diğer araştırmalara bakıldığında göçmenlere yönelik olumsuz tutumda cinsiyet, anlamlı bir faktör olarak kendini göstermemektedir (Kaya, 2019; Parsak ve Saraç, 2021; Şengül, 2022). Bu durum, çalışmamızdaki kadın katılımcı sayısının, erkek katılımcı sayısından daha yüksek sayıda olması ile açıklanabilir.

Eğitim durumu da önemli bir faktördür ve yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin göçmenlere yönelik olumsuz tutumlarının daha az olduğu görülmüştür. Bu durum, yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin daha fazla empatik tutuma sahip olmaları ile açıklanabilir (Kışlak ve Çabukça, 2002; Öztürk ve Yılmaz, 2021). Ayrıca, göçmenlerin istihdam konusundaki yerli halka sorun çıkarma durumları da göçmenlere yönelik olumsuz tutumları etkileyebilir. Örneğin, eğer göçmenlerin istihdamı, yerli halk tarafından istihdam endişesi ile karşılanırsa, halkın göçmenlere yönelik olumsuz tutumları artabilir (Kağnıcı, 2017)

Modelin en güçlü faktörü, katılımcıların göçmenlerin istihdam konusunda yerli halka sorun çıkarma durumları hakkındaki düşünceleridir. Göçmenlerin istihdam konusunda yerli halka sorun çıkardıklarını düşünen bireyler, bunu düşünmeyen bireylere göre daha fazla derecede göçmenlere yönelik olumsuz tutuma sahiptir. Bu durum, üniversite öğrencileri ve gelecek kaygısı arasındaki ilişkiyi inceleyerek açıklanabilir. Öte yandan, üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısını tetikleyen en önemli faktör, genellikle istihdam problemidir. Nitekim, toplumda göçmenleri sosyoekonomik bir tehdit olarak görme eğiliminin olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Köse ve ark., 2018).

Göçmenlerin ülkedeki istihdam olanaklarını işgal ettiği ve yerli halkın göçmenlere kıyasla iş bulma durumlarının daha zor olduğu düşüncesi, gelecekte iş bulma kaygısı ile birlikte ele alınabilecek bir yapı oluşturabilir. Ancak Şen ve Keskin (2019) tarafından yapılan çalışmada, üniversite öğrencilerinin iş bulma kaygısı ve göçmenlere yönelik olumsuz tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Araştırmacılar bu durumu, göçmenlerin daha ziyade kalifiye olmayan işlerde çalışması sebebiyle

üniversite öğrencilerine istihdam açısından bir tehdit oluşturmayacağı düşüncesinin tetiklediğini düşünmektedirler. Buna karşılık farklı araştırmasında ise yerli halkın yaşadığı ekonomik zorluklar ve istihdam noktasında karşı karşıya kaldıkları problemlerin sığınmacılara karşı duyulan öfke ve tepkinin en temel sebeplerinden birisi olduğu tespit edilmiştir (Doğan ve Ünal, 2021; Çoban ve Gülerce, 2023)

Çalışmamızda, gelecek kaygısı ve olumsuz tutum arasında anlamlı bir ilişkinin açığa çıkmasının sebebi, gelecek kaygısının yalnızca iş kaygısı ile ilişkili olmamasından kaynaklanıyor olabilir. Ancak, göçmenlerin istihdam durumlarının yerel halka sorun çıkarma potansiyeli bulunduğunu düşünen katılımcılar, araştırmadan farklı olarak, sadece kendileri için değil, genel olarak toplumsal bir kaygıdan bahsetmişlerdir. Bu nedenle, göçmenlere yönelik olumsuz tutum ile istihdam edilme kaygısı arasında bir ilişki olabilir. Bu konu, gelecek araştırmalar için önemli bir çalışma konusu olarak önerilmektedir.

Bu çalışma empati ve gelecek kaygısının, üniversite öğrencileri arasında göçmenlere yönelik olumsuz tutumlar üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Empatinin, olumsuz tutumlar üzerinde azaltıcı, gelecek kaygısının ise artırıcı bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Modeldeki en güçlü faktör, olumsuz tutumlar üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olan göçmenlerin yerel halk için istihdam açısından sorunlara neden olduğu algısıdır. Cinsiyet, eğitim durumu ve istihdam rekabeti algısı da göçmenlere yönelik olumsuz tutumlarda rol oynamıştır. Bu bulgular, empatiyi artırmanın ve gelecek kaygısını azaltmanın üniversite öğrencileri arasında göçmenlere yönelik olumsuz tutumları azaltmada etkili olabileceğini göstermektedir.

Ayrıca bu çalışma, göçmenlere yönelik olumsuz tutumlara katkıda bulunan çeşitli faktörlerin yanı sıra bu tutumların ele alınabileceği potansiyel yolları anlamının önemini vurgulamaktadır. Daha ileri araştırmalar, üniversite öğrencileri arasında empatiyi teşvik etmenin ve gelecek kaygısını azaltmanın yollarını keşfedebilir ve bu müdahalelerin göçmenlere yönelik olumsuz tutumlar üzerindeki uzun vadeli etkisini inceleyebilir. Bu konuların ele alınmasıyla, göçmenler ve diğer azınlık grupları için daha kapsayıcı ve kabul edici bir toplum yaratmak mümkün olabilir. Bu çalışmadaki örneklemin çoğunlukla orta düzeyde ekonomik statüye sahip kadın lisans öğrencilerinden oluştuğunu ve bulguların diğer popülasyonlara genellenemeyebileceğini belirtmek gerekir. Gelecekteki araştırmalar, bu bulguların diğer popülasyonlarda geçerli olup olmadığını belirlemek için daha çeşitli bir örnekleimde empati ve gelecek kaygısının göçmenlere yönelik

olumsuz tutumlar üzerindeki etkisini inceleyebilir.

5. SUMMARY

In its most general definition, migration is the geographical relocation of people due to economic, social, political and natural reasons. In this sense, it is an individual or mass, voluntary or compulsory change in the place of settlement, staying within national borders or crossing borders. Therefore, in societies where mobility is experienced, there are various social problems caused by the conflict and incompatibility between the values brought by immigrants and the dominant values. Therefore, the concept of empathy in relation to migrants is closely related to negative, exclusionary and hostile attitudes towards migrants (Pliger et al., 2022). Since empathy, which refers to a tendency to understand the feelings and experiences of the other party, helps to better understand the difficulties experienced by migrants and their psychology, it is reported to be a factor that reduces the display of negative attitudes towards migrants even if it conflicts with individuals' own interests (Pagotto et al., 2010; Şirin et al., 2017). On the other hand, it can be stated that in relationships where empathy is low, seeing immigrants as a threat and exhibiting hostile and aggressive behaviors towards immigrants are at higher levels (Unkelbach et al., 2008; Bruneau et al., 2018). In this study, it is aimed to determine how negative attitudes towards immigrants in university students are predicted by empathic attitude and future anxiety and what kind of a relationship exists between the variables. The sample of the study consists of 656 university students studying in state and foundation universities in Turkey. Table 1 shows the sociodemographic data of the sample. In order to reach the sample, snowball sampling method was used and the participants were reached through faculty members working in universities. The research was conducted using quantitative methods. Using the snowball sampling method, 656 university students were reached. Future Anxiety Scale for University Students, Negative Attitude Towards Immigrants Scale and Toronto Empathy Scale were used in the study. The data obtained from the scales were analyzed by multidimensional regression analysis. The data were analyzed with the "SPSS 22.0 for Windows" program. Percentage and number values were calculated for categorical variables and mean, standard deviation and range of change values were calculated for interval variables. In the comparison of the participants' scores from the scales, it is seen that the score obtained from the empathy scale exhibits a significant negative relationship with the score obtained from the scale of negative attitudes towards immigrants. On the other hand, the score obtained from the

future anxiety scale shows a significant positive relationship with the score obtained from the negative attitude towards immigrants scale. As a result, it is concluded that empathy has the potential to have a decreasing effect on negative attitude towards immigrants, but future anxiety has the potential to increase negative attitude towards immigrants. Within the scope of the research, it has been tried to determine whether and to what extent factors such as gender, educational status, whether immigrants cause problems for locals in terms of employment, empathetic attitude and future anxiety affect negative attitudes towards immigrants. In this context, all factors included in the model can be considered as factors affecting negative attitudes towards immigrants. Gender is an important discriminating factor and women have less negative attitudes towards migrants than men. The strongest factor of the model is the respondents' opinions on whether immigrants cause problems for locals in terms of employment. Individuals who think that immigrants cause problems for the locals in terms of employment have more negative attitudes towards immigrants than those who do not think so.

6. KAYNAKLAR

- Albiero, P., Matricardi, G., Speltri, D. & Toso, D. (2009). The assessment of empathy in adolescence: A contribution to the Italian validation of the "Basic Empathy Scale". *Journal Of Adolescence*, 32(2), 393-408.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akgün, R. & Çetin, H. (2018). Üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerinin ve empati düzeylerinin belirlenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(3).
- Aksoy Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292-303.
- Aykaç, M. & Aykaç, N. (2019). Yaratıcı drama temelli etkinliklerin kültürlerarası duyarlılık ve göçmen algısı üzerine etkisi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 14(1), 73-98.
- Bruneau, E., Kteily, N. & Laustsen, L. (2018). The unique effects of blatant dehumanization on attitudes and behavior towards Muslim refugees during the European 'refugee crisis' across four countries. *European Journal of Social Psychology*, 48(5), 645-662.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.
- Chiao, J. Y. & Mathur, V. A. (2010). Intergroup empathy: how does race affect empathic neural responses?. *Current Biology*, 20(11).
- Çiftçi, H. (2018). Türkiye cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılara yönelik tutum, algı ve empatik eğilimlerinin analizi. *İtobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 7(3).
- Çoban, B. & Gülerce, H. (2023). Zorunlu göç sürecinde sığınmacılar ve yerel üniversite öğrencilerinin ilk karşılaşma deneyimleri. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 4(1), 01-18. doi:10.52108/2757-5942.4.1.1

- Doğan, F. & Ünal, S. (2021). Suriyeli göçmenlere yönelik ayrımcı, dışlayıcı söylem ve eylemlerin meşrulaştırıcı kaynakları: Mardin ili örneği. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 2(3), 14-40. doi:10.52108/2757-5942.2.3.2
- Erdoğan, M. M. (2022). Syrians barometer 2021: A framework for achieving social cohesion with Syrians in Türkiye. Retrieved February 18, 2023, from <https://www.unhcr.org/tr/wpcontent/uploads/sites/14/2023/01/SB-2021-TR-MME-FINAL-19-Ocak-2023.pdf>
- Geylani, M. & Çiriş Yıldız, C. (2022). Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 10(1), doi: 10.33715/inonusaglik.1011330
- Göker, G. & Keskin, S. (2015). Haber medyası ve mülteciler: Suriyeli mülteciler Türk yazılı basınındaki temsili. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 41, 229-256.
- Grigg, D. B. (1977). E.G. ravenstein and the 'laws of migration', *Journal of Historical Geography*, 3(1), 41-42.
- Günay, G., Ersoy, A.F., Aydın Boylu, A. & Kılıç, C. (2016). Göçmenlere yönelik olumsuz tutum ölçeğinin türkçe geçerlilik güvenirliği. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(4); 1827-1843.
- Güney, Ü. & Konak, N. (2016). Bolu'da Suriyeli ve Iraklı sığınmacılar: Milliyetçilik, erillik ve vatandaşlık temelinde öteki algısı. *Alternatif Politika Dergisi*, 8(3), 505-535.
- Hiott A.E., Grzywacz J.G., Davis S.W., Quandt S.A. & Arcury T.A., (2008). Migrant farmworker stress: mental health implications. *J Rural Health*, (24), 32-39.
- Hürriyetoglu, H. (2019). Gruplar arası tehdit ve empatinin suriyeli göçmenlere yönelik açık ve örtük tutumlar üzerindeki etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kağnıcı, D.Y. (2017). Suriyeli mülteci çocukların kültürel uyum sürecinde okul psikolojik danışmanlarına düşen rol ve sorumluluklar. *İlköğretim Online*, 16 (4), 1768-1776. DOI: 10.17051/ilkonline.2017.342990
- Kaya, Ö.S. (2019). Does the perception of multiculturalism and altruism affect the attitude towards Syrians? A Study from the perspective of teacher candidates. *SDU International Journal of Educational Studies*, 6(2), 86-100. Doi: 10.33710/sduijes.612077
- Kışlak, Ş. T. & Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 5(5).
- Kirkcaldy, B., Wittig, U., Furnham, A., Merbach, M., & Siefen, R. G. (2006). Health and migration. Psychosocial determinants. *Bundesgesundheitsblatt, Gesundheitsforschung, Gesundheitsschutz*, 49(9), 873-883.
- Köse, A. M., Sunata, U. & Deniz, E. (2018). Sosyal baskınlık yönelimi ve empatinin Suriyeli sığınmacıların tehdit olarak algılanması ile ilişkileri: Çankaya ve Altındağ örnekleriyle bir yapısal eşitlik modeli. *Sosyal Politika Çalışmaları*

Dergisi, 18(40/2), 283-314.

- Miralles, A., Raymond, M. & Lecointre, G. (2019). Empathy and compassion toward other species decrease with evolutionary divergence time. *Scientific reports*, 9(1), 1-8.
- Özcan, E. D. E. (2017). Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215.
- Öztürk, M. S. & Yılmaz, N. (2021). Gençlerde empati düzeyi ve yaşam tatmini arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Third Sector Social Economic Review*, 56(1), 495-506.
- Pagotto, L., Voci, A. & Maculan, V. (2010). The effectiveness of intergroup contact at work: Mediators and moderators of hospital workers' prejudice towards immigrants. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 20(4), 317-330.
- Parsak, B. & Saraç, L. (2021). Beden eğitimi öğretmenlerinin göçmenlere yönelik tutumu. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 1105-1120.
- Peterson, W. (1958) A general typology of migration, C.J. Jansen (der.) Readings in the Sociology of Migration (First Edition) içinde, Britain: Pergamon Press Ltd., 49-69.
- Plieger, T., Marx, S., von Gagern, E., Bode, S. & Reuter, M. (2022). The negative impact of xenophobia on compassion with suffering out-group members is attenuated by trait empathy. *Scientific Reports*, 12(1).
- Sirin, C. V., Valentino, N. A. & Villalobos, J. D. (2017). The social causes and political consequences of group empathy. *Political Psychology*, 38(3), 427-448.
- Spreng, R. N., McKinnon, M. C., Mar, R. A. & Levine, B. (2009). The Toronto empathy questionnaire: scale development and initial validation of a factor-analytic solution to multiple empathy measures. *Journal of Personality Assessment*, 91(1), 62-71
- Şen, G. & Keskin, H. Ş. (2019). Türkiye'deki kamu yönetimi öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara ilişkin tutumları. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 1958-1974.
- Şengül, F. N. (2022). Türkiye'de yaşayan göçmenlere yönelik tutumlar: üniversite öğrencileri örneği. *Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 5 (2) , 120-140 . Doi: 10.38004/Sobad.1145410
- Topbaş, F. (2007) İç Göçün Belirleyicileri Üzerine Ekonometrik Bir Model Çalışması: 2000 -Türkiye Örneği, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Totan, T., Dogan, T. & Sapmaz, F. (2012). The toronto empathy questionnaire: evaluation of psychometric properties among turkish university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 46, 179-198.
- Tuzcu, A. & Bademli, K. (2014). Göçün psikososyal boyutu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(1), 56-66.
- Unkelbach, C., Forgas, J. P. & Denson, T. F. (2008). The turban effect: The influence of Muslim headgear and induced affect on aggressive responses

in the shooter bias paradigm. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44(5), 1409-1413.

Walter, H. (2012). Social cognitive neuroscience of empathy: Concepts, circuits, and genes. *Emotion Review*, 4(1), 9-17.

Yaman, Ö.M, (2013). *Apaçi gençlik gençlerin toplumsal davranış ve yönelimleri: istanbul'da "apaçi" altkültür grupları üzerine nitel bir çalışma*. İstanbul: Açılım Kitap.

Çatışma beyanı: Makalenin yazarları bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederler.

Destek ve teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Katkı Oranı Beyanı: Doktorant İlker AKTÜRK %25; Arş. Gör. Hakan KARAMAN %25; Dr. Burak ACAR %25; Prof. Dr. Orhan KOÇAK %25.

